Förord

I inbjudan till det här temanumret *Museerna och samtiden: dokumentation, kommunikation och samhällsengagemang* kastade vi ut ett brett nät för att få veta mer om hur museer engagerar sig i nya former av insamlingsarbeten, samarbeten och deltagande i pågående kulturella och sociala frågor. Gensvaret blev över förväntan och tidskriften presenterar här en provkarta av allt det som pågår just nu.

I flera av artiklarna indikerar prefixet ”post” en vilja att verka bortom de praktiker och tankekomplex som förknippas med kolonialism och modernitet. Med utgångspunkt i verksamheten vid danska Nationalmuseets etnografiska avdelning resonerar Mille Gabriel om vad hon kallar det postkoloniala museet. Artikeln lyfter fram hur museet idag arbetar inom en internationellt växande tradition i att omformulera verksamheten för en globalt sammankopplad värld. Idealet är att engagera både publik och samlingar för att skapa förståelse för såväl kulturell olikhet som dynamisk föränderlighet. Bland nyckelorden finns kontextualisering och partnerskap.

Det postkoloniala museet har drag av vad Kirsten Egholk och Susanne Krogh Jensen, vid Greve Museum respektive Immigrantmuseum, också i Danmark, i sin artikel kallar för det postmoderna museet. Författarna menar att detta är sprunget ur en kombination av nationell kulturpolitik och den nya museologin. Karaktäristiskt för det postmoderna museet, menar de, är att det är positionerat för att legitimera sig och göra sig relevant i ett föränderligt och heterogent samhälle. De lyfter särskilt fram hur museer idag förväntas dra in nya grupper i sina verksamheter och skapa relevans för både de grupper som valts ut för deltagande och en bredare publik. Ett sätt som det kan göras på är framvisandet av en mosaik av personliga berättelser som på en och samma gång representerar enskilda upplevelser och mer allmänmänskliga erfarenheter.

Kirsten Lindes artikel tar upp en av postmodern kunskapsteori influerad föremålsfotografi. Utifrån en kritik av det till synes neutrala arkivfotografiet beskriver hon hur de på det norska Akershusmuseum i några samtida insamlingsprojekt arbetat med bilder som hänvisar till ett eller flera specifika sammanhang som museet vill lyfta fram i arkiveringsprocessen, så kallade kontextuella föremålsfotografier. Samtidsinsamlingar är också något som tas upp i Kamilla Hjortkjærs projektbeskrivning av hur de arbetar med ljud på Greve Museum. Författaren argumenterar för att ljudinspelningar ger rikare förståelser av en plats eller en företeelse, samtidigt som valet av teknik och tidpunkt gör att inspelningen alltid kommer att bli ett specifikt utvalt utsnitt eller tolkning av det som museet vill dokumentera.

Samtidsinsamlingar kan annars vara ett exempel på verksamhet som formas om, eller rentav får stå tillbaka, när kulturpolitiken fokuserar museernas verksamhet på digitalisering. I sin artikel belyser Maja Rudloff hur dansk kulturpolitik inom detta område kan förstås som en diskurs där ord som förmedling och digitalisering kastar ömsesidig mening över varandra. Båda blir positivt laddade när de kopplas samman med upplevelse, interaktivitet, ökad delaktighet och dialog. I samtiden står dessa ord för eftersträfvansvärda praktiker, både i relation till målgrupps- och marknadstänkande och till sådana demokratiseringsprocesser som det så kallade postmoderna museet kan sägas sträva efter.

En text i det här temanumret pekar på att det finns gränser för vilka verksamheter och värderingar som ett museum kan hårbärgera. Det är Pelle Torssons skildring av en så kallad *hacknight* på Tekniska museet i Stockholm. Vid detta tillfälle bjöds allmänheten in att ta del av vad hackare gör och själva prova på. Hackaktivisterna hade en önskan om att bryta den negativa mediebilden av att vara ute efter att förstöra system och störa ordningen. Istället ville de betona rörelsens politiska förtecken, att det finns en kritisk kunskapspotential i att förstå hur tekniska system fungerar inifrån. Tekniska museet tonade dock ner både de politiska aspekterna och de olagliga delarna av hackning, som trots allt var en del av programmet. Istället betonade de kopplingar mellan teknik, innovation och kreativitet. Aktivisternas och museets olika perspektiv kunde samsas och mötas i själva eventet, men det är inte troligt att det blir någon uppföljning, skriver Torsson.

Den av tidskriftens artiklar som kanske tydligast visar att museer befinner sig en brytpunkt mellan moderna och postmoderna paradigmer är Anders Christian Hansens, Connie Svabos, Katrine Bergkvist Hansens och Lerke Arentoft Johanssens bidrag om i vilken utsträckning teknik- och vetenskapscenter närmar sig miljöfrågor. I en förlängning av den kartläggningen argumenterar författarna för att hitta en balans mellan känslomässigt engagemang och olika kunskapsintressen, så som faktabaserad tekniskt-naturvetenskaplig och handlingsinriktad problemorientering på samhällsvetenskaplig grund. Det som blir tydligt här är att museerna, när det gäller miljö- och klimatfrågor, navigerar mellan fakta, information, opinionsbildning och engagemang på ett annat sätt än när det gäller kulturfrågor.

En historisk period där det är också av vikt att balansera fakta och engagemang, är nazisternas Tyskland. Till de postmoderna tolkningarna av det ämnet hör kanske framför allt inslagen av samtidskonst och arkitektur, till exempel Eisenmans och Happolds Holocaustmonument och Libeskinds Judiska museum i Berlin. Ett annat exempel tas upp i Søren Kjørups artikel om ett dokumentationscenter i Nürnberg. Kjørup menar här att centrets utställning, för att matcha arkitekten Günther Domenigs dekonstruktion av partibyggnaderna och bryta nazismens symbolik, borde ha lämnat den offentliga bilden av partidagarna bakom sig, för att istället visa såväl tillkomstprocesser som baksidor.

Vad som inte syns i det här numret men som kan vara viktigt att ha i åtanke är att kulturpolitiken och museipraktiken i Europa inte är entydig idag. Å ena

sidan ser vi etnografiska museer som mycket aktivt ställer om sin verksamhet. Å andra sidan, vilket konferensen *Austere Histories Social Exclusion and the Erasure of Colonial Memories in European Societies* som hölls i Norrköping 2013, visade, finns en omvänd parallell tendens. Koloniala och postkoloniala berättelser trängs ut till fördel för en överordnad västerländsk humanism och i vissa fall rentav glorifierande nationella historieskrivningar.¹

Även om de moderna och koloniala anspråken på många sätt uppfattas som utdaterade, eller till och med politiskt omöjliga idag, så präglar deras tankestoff fortfarande museerna intellektuellt, socialt och kulturellt. Inte minst genom samlingarnas sammansättning och utställningar som varit med länge, och som i de sammanhang som tas upp här blir poler att positionera sig mot. Gemensamt för artiklarna är att de accentuerar en vilja till omprövning och förändring.

Från 1980-talet, och kanske även ännu längre tillbaka i tiden, har museerna strävat efter att reformera sig genom nya pedagogiska metoder, konstprojekt, publika program och samarbeten med grupper utanför institutionerna. Andrea Witcomb har formulerat det som att de på en och samma gång strävar efter att representera publiken som att skapa den på nytt.² Såväl medborgarrörelser som akademiska strömningar och filosofi drev på utvecklingen mot en postmodern vändning med dialogiska utställningar med en mångfald av röster och självreflektion över museipraktiken.

Som fond för de här omvandlingsprocesserna målade den nya museologin upp nödvändigheten av att lämna en tidigare auktoritär och uppfostrande museipraktik bakom sig. Efter några decennier av förändring är det kanske dags att ställa nya frågor. Kan det vara så att det uppdrag som museerna gavs i det moderna projektet – att reformera publiken till bättre samhällsmedborgare – fortfarande präglar förståelsen av verksamheten? Idag sker reformationen kanske allt oftare genom olika former av dialog och partnerskap tillsammans med en blick på kunskapens processuella karaktär och dess kontextbundenhet? Vilka samhällsideal speglar detta, var går gränserna för delaktighet och för vilka perspektiv som kan ges plats på statligt finansierade institutioner? Andra frågor som kan vara av vikt att undersöka i kommande studier kan handla om vad detta innebär för professionerna och hur nya och gamla mönster förhandlas inom institutionerna.

Bodil Axelsson och Brita Brenna

Bodil Axelsson, universitetslektor och docent vid Linköpings universitet, Sverige, medverkar som gästredaktör för detta nummer (bodil.axelsson@liu.se).

1. *Austere Histories. Social Exclusion and the Erasure of Colonial Memories in European Societies. International Symposium* 28–29 november 2013. Arbetets museum, Norrköping. Arrangerat av REMESO, Linköpings universitet.
2. Witcomb, Andrea 2003. *Re-Imagining the Museum. Beyond the Mausoleum*. London: Routledge.